pagini bucovinene

ANUL IV nr. 4 (40)

APRILIE 1985

SUPLIMENT EDITAT ÎN COLABORARE CU COMITETUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ ŞI EDUCAŢIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

O aniversare cu profunde semnificaţii

La 9 mai 1985 se vor împlini patru decenii de la victoria asupra fascismului, eveniment de covîrşitoare însemnătate în istoria universală, în lupta popoarelor pentru afirmare de sine stătătoare, pentru libertate şi pace. Tot atunci, poporul nostru va sărbători „Ziua independenţei României", ziua în care cu 108 ani în urmă parlamentul ţării, dînd glas voinţei întregului popor, a proclamat neatîrnarea patriei, înscriind o nouă pagină de glorie şi lumină în multimilenara sa istorie. Această coincidenţă are pentru naţiunea noastră valoare de simbol, ilustrînd cu strălucire adevărul că întreaga istorie a poporului român s-a desfăşurat statornic sub semnul idealurilor de libertate şi unitate naţională, al voinţei sale nestrămutate de a fi singur stăpîn în ţara străbună, de a-şi orîndui viaţa potrivit legitimelor sale interese şi aspiraţii.

Sărbătorind „Ziua independenţei", poporul român aduce înalt şi fierbinte omagiu generaţiilor de înaintaşi prin lupta şi prin jertfa cărora s-a clădit independenţa României, milioanelor şi milioanelor de fii ai acestui pămînt românesc care prin vremuri vitrege au încălzit şi ocrotit în inima şi cugetul lor idealul neatîrnării, făcîndu-l astfel de nebiruit. Pecetluind prin nenumărate fapte de vitejie ostăşească actul proclamării independenţei depline de stat, ostaşii români arătau întregii lumi, aşa cum sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu, că atunci cînd un popor este ferm hotărît să nu precupeţească nimic pentru împlinirea aspiraţiilor sale lupta lui va triumfa oricît de mari ar fi obstacolele ce-i stau în cale.

Împlinirea a 40 de ani de la victoria asupra fascismului este sărbătorită de poporul român cu simţăminte de profundă satisfacţie şi legitimă mîndrie pentru însemnata sa contribuţie la înfrîngerea celei mai grave dintre primejdiile la adresa libertăţii şi democraţiei, a păcii şi progresului popoarelor.

În condiţiile în care România a fost împinsă în sfera de influenţă a Reichului nazist şi tîrîtă, contrar voinţei poporului, în războiul antisovietic, poporul român a desfăşurat, la chemarea şi sub conducerea Partidului Comunist Român, noi şi viguroase acţiuni antihitleriste, împotrivirea sa dobîndind caracterul unei ample mişcări de rezistenţă populară la scară naţională, s-a realizat unirea tuturor forţelor patriotice, democratice şi antifasciste ale ţării într-un larg, cuprinzător front naţional care a constituit temelia trainică a vistoriei glorioasei revoluţii de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă declanşată la 23 August 1944.

Din primele momente ale revoluţiei, acţionînd însufleţit de o unică voinţă, poporul român a întors armele împotriva Reichului nazist, alăturîndu-se cu întregul său potenţial militar şi economic coaliţiei antihitleriste.

Acoperindu-se de glorie, armata română a participat, alături de trupele sovietice, la eliberarea Transilvaniei de nord, iar apoi la eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei şi a unei părţi din teritoriul Austriei, pînă la victoria deplină asupra fascismului. Vreme de aproape nouă luni, armata română a dat aspre bătălii cu trupele hitleriste, străbătînd prin luptă circa 1 700 kilometri, de pe ţărmul Mării Negre şi pînă în apropiere de Praga, în inima Cehoslovaciei. Pe acest drum al eroismului şi dîrzeniei ostăşeşti, militarii români au eliberat 3 831 de localităţi, între care 53 de oraşe. Dintre cei aproape 540 000 de ostaşi români care au participat la marea bătălie împotriva fascismului, aproape 170 000 au căzut în luptă, au fost răniţi sau daţi dispăruţi ; adică unul din trei ostaşi români a murit sau a sîngerat în luptă. Pentru demna şi vitejeasca lor conduită, 300 000 de militari români au fost decoraţi cu ordine şi medalii sovietice, cehoslovace, ungureşti şi româneşti. În slujba războiului antihitlerist a fost pus întregul potenţial economic şi uman al ţării, întregul popor român angajîndu-se, ca un singur om, în efortul de sprijinire a frontului, pentru scurtarea războiului. Contribuţia economică a ţării noastre la războiul antihitlerist se cifrează la peste 1 miliard de dolari, sumă ce echivalează cu de 4 ori veniturile bugetare ale României din anul financiar 1937—1938. Prin efectivele prezente pe front, prin uriaşul efort economic, România s-a situat, aşa cum s-a subliniat chiar în epocă, pe a patra poziţie în cadrul coaliţiei antihitleriste, contribuind la scurtarea războiului cu circa 200 de zile, grăbind în mod hotărîtor victoria armatelor aliate împotriva Germaniei fasciste.

La 9 mai 1945, evenimentele au aflat poporul român în primele rînduri ale luptei pentru zdrobirea fascismului, pentru încheierea războiului şi apropierea păcii mult visate. Astăzi, la 40 de ani de la măreaţa zi a Victoriei, poporul român, făurindu-şi conştient prezentul şi viitorul, acţionează sub conducerea Partidului Comunist Român cu înaltă responsabilitate pentru apărarea păcii, pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru dezarmare, conferind o nouă strălucire vocaţiei sale de pace, ilustrată pregnant de-a lungul întregii sale istorii. Este acesta supremul omagiu adus celor care au luptat pentru zdrobirea fascismului, care au căzut şi au sîngerat pentru bunurile cele mai de preţ ale fiecărui popor — libertatea şi pacea.

Petru RUSSINDILAR

Cerul primăverii

Întotdeauna cerul primăverii
Multiplicat de violetele amurguri
Cînd parcă milioanele de muguri
Rodesc în geana taincelor ruguri
Filtrînd prin noi mirifice lumini...

E vremea cînd se-aud în noapte
Urcînd în florile de măr ca nişte şoapte
Aromele din sevele albastre
Şi cînd pe-o margine de vis
Pe-un tainic fir de lună
Copilăria mea se-ntoarce-n floarea de cais...

George DAMIAN

Poem miraculos

Fără griji contemplu hîrtia imaculată
sugerîndu-mi naşterea iluzorie
a primului vers dintr-un poem miraculos
ce poate vindeca îndelungata tăcere.

Mă desprind de mine şi plutesc
într-o fregată de rouă
impetuos către aerul făgăduit
în care se-agită prenupţial gîndurile,
chiar dacă dezertez din cuvinte
rămîne conturul şi mireasma lor
ca o primă răsuflare a vieţii...
Devastat de arşiţă
mi-astîmpăr setea cu foc !

George GAVRILEANU

Reflecţii despre moralitatea criticului

— Un critic adevărat trebuie să fie un om foarte învăţat. Altfel cade în culpa ignoranţei.

— Un critic adevărat trebuie să fie un om, pe cît se poate omeneşte, obiectiv. Altfel păcătuieşte prin partizanat.

— Un critic adevărat se cuvine să admită că şi amicii săi pot rata o carte sau alta. Altfel cade în păcatul apologetismului.

— Un critic adevărat se cuvinte să admită că şi adversarii săi pot scrie cărţi foarte bune. Altfel cade în păcatul defăimării.

— Un critic adevărat trebuie să-şi exprime, răspicat, opiniile, să evite eufemismele excesive, critica nefiind o disciplină curtizanescă. Altfel cade în viciul laşităţii.

— Un critic adevărat îşi recunoaşte, cînd e cazul, propriile erori. Altfel cade în viciul infatuării.

— Un critic adevărat exprimă adevărurile cele mai neplăcute pentru un autor cu eleganţă şi urbanitate, neexcluzînd, desigur, ci implicînd fermitatea. Altfel cade în păcatul vulgarităţii.

— Un critc adevărat este un interpret al cărţilor de care se ocupă şi nu un „creator". Altfel cade în narcisism.

— Un critic adevărat trebuie să aibă conştiinţa relativităţii aprecierilor sale. Altfel cade în culpa ridicolului.

— Un critic adevărat ignoră poziţia socială sau profesională a autorilor de care se ocupă. Altfel cade în păcatul aservirii.

— Un critic adevărat evită să-şi scrie textele sub forma reclamei de tarabă .Este păcatul ce se cheamă carierism.

— Un critic adevărat trebuie să ştie că a valorifica o carte e mai greu decît a o dărîma. Altfel poate cădea în nihilism.

— Un critic adevărat trebuie să demonstreze aserţiunile emise. Argumentarea este o formă de civilitate, iar lipsa argumentării echivalează cu impoliteţea.

— Un critic adevărat se cuvine să aibă modestia de a se considera în serviciul cititorului : cititorul nostru, stăpînul nostru. Altfel cade în păcatul izolării, sufocîndu-se în propria-i cochilie.

În concluzie

Sîntem critici nu pentru că „facem critică literară", ci pentru că rostim adevărurile în care credem, privitoare la cărţile ce le comentăm. Să nu evităm, la nevoie, riscul pentru ceea ce susţinem. Un adevăr pentru care nu riscăm este împrumutat.

POMPILIU MARCEA

Costin NEAMŢU : „Natură statică"

VIAŢĂ ŞI LITERATURĂ

O cercetare statistică

Între 1960 şi 1969 fosta Editură a Tineretului scotea o colecţie pentru debutanţii în domeniile poeziei şi prozei, intitulată „Luceafărul", care (fără joc de cuvinte) a lăsat o urmă luminoasă, durabilă în literatura noastră contemporană. Păstrez în biblioteca mea 121 din volumaşele cu simbolul grafic cunoscut, adică aproape tot ce s-a publicat într-însa. Anumite întîmplări şi discuţii recente m-au îndemnat să le revăd. Am refăcut astfel, apelînd, fireşte, la dicţionare şi la alte lucrări de referinţă, portretul colectiv al autorilor care au figurat în repertoriul ei, cît şi evoluţiile lor individuale. Iată formulate pe scurt, unele din constatările la care am ajuns.

Sector important al producţiei literare din deceniul şapte (producţie deosebit de bogată, în care numai cărţile de debut au fost în număr de peste 300), colecţia „Luceafărul" a promovat autori de vîrste foarte diferite, de la Grigore Beuran, născut în 1924, la Tudor Vasiliu, născut în 1950. Ea a deschis calea afirmării unor promoţii succesive, care, în ciuda distanţei în timp ce le separa, erau legate între ele printr-o serie de elemente socio-istorice şi culturale. Din cei 121 de autori, 68 se născuseră la oraş, iar 53 la sat. Era, cred, prima oară cînd numărul scriitorilor români de provenienţă citadină întrecea net pe al acelora de extracţie rurală. Fapt de asemenea notabil, sub raportul studiilor, la data debutului, din întregul lot, doar 10 nu aveau decît liceul sau o şcoală postliceală (tehnică, militară etc.), restul, larga majoritate care va să zică, fiind absolvenţi ai unei facultăţi sau studenţi. Cu alte cuvinte, în intervalul respectiv pregătirea intelectuală a tinerilor scriitori a atins un nivel inexistent în deceniile de dinainte, realitate care, ca şi celelalte elemente menţionate, se va răsfrînge în factura literaturii lor. Din cei 108 scriitori cu studii universitare lansaţi de colecţia „Luceafărul", 81 au urmat filologia, 8 filozofia, 5 medicina, 3 politehnica, 2 ştiinţele economice, 2 dreptul, 2 teatrul şi cinematografia, iar cîte 1 arhitectura, istoria matematica, educaţia fizică, silvicultura. Faţă de confraţii lor care au pornit în literatură fără alt bagaj cultural decît cel oferit de liceu şi de „şcoala vieţii", ei s-au dovedit a fi ulterior mai capabili de înnoiri şi chiar mai productivi. În fine, fapt care demonstrează odată în plus atracţia mai mare a liricii în raport cu proza, aproximativ două treimi din scriitorii pe care îi am în vedere au debutat cu plachete de versuri.

Retrospectiv, se observă că autorii intraţi în catalogul fostei colecţii „Luceafărul" au venit în trei „valuri" — mai exact spus, s-au grupat în trei serii — la o distanţă de patru ani unul de altul. Drept corifei ai primului „val" s-au impus, de la început, Nichita Stănescu şi Cezar Baltag. În proză, debutul cel mai reuşit a fost cel al lui Nicolae Velea, cu volumul de schiţe şi povestiri **Poarta**. Sub aspectul valorii, „valul" format la mijlocul deceniului — Io(a)n Alexandru, Ana Blandiana, George Bălăiţă, Adrian Păunescu, Aurel Dragoş Munteanu, Constanţa Buzea, Sorin Titel, Horia Pătraşcu, Virgil Duda ş.a. — era mai omogen. Ultimul „val", ivit pe fundalul recuperării avangardei interbelice, a fost mai scurt, iar cei mai dotaţi dintre componenţii săi s-au risipit ori au decepţionat. Prin 1968, o modificare de calitate — dacă nu chiar şi un declin — devenise sesizabilă.

Datorită ecloziunii noilor talente, literatura deceniului şapte s-a caracterizat printr-o puternică infuzie de tinereţe. După

(continuare în pag. IV)

Constantin CĂLIN

A PRIVI

ARBORELE

Copacii au crescut, fiecare devenind o metaforă a privirilor mele. Un poem în care dimineţile sînt veşnice. Mi-au prins anii în fiinţa lor şi-n poarta de suflet — şi de neuitare — prin care păşesc în vatra satului. În încrengătura aceea de case, cu drumuri mlădioase, pe care nu mi-o închipui decît ca însăşi fiind, un arbore, un sănătos arbore culcat — dar treaz — lîngă inima şi cugetul oamenilor, deprins cu răcoarea fîntînilor şi viaţa pămîntului. Un arbore în care trăiesc toate anotimpurile şi nu moarte nimic. Sau, cînd se stinge ceva, în el rămîne amintirea. Şi aceasta-i tot viaţă. Tot nemurire.

Poate de aceea, cînd merg acasă, întîlnirea cu întîiul copac îmi pare o revedere cu fraţii. Apoi vin grădinile. E-le-s redescoperirea întregii suflări a aşezării. Suflarea cea tînără şi iute, cea împovărată de ani, însă luminată de cumpănirea şi înţelepciunea în care se poate citi ca în abecedarul pe filele căruia mai fulguiesc nădejdile mamei şi nostalgiile mele.

Şi arborele cel mare lucrează. Neodihna lui se numeşte creştere, spaţiu pentru vis şi aromele pîinii. Pentru dor şi naşterea întrebărilor. Pentru luciditate şi rosturi noi. Fiindcă totdeauna neodihna — starea aceasta de izvor şi de retină peste care nu coboară pleoapa — capătă chipul curat a ceea ce nu s-a mai văzut, a ceea ce nu s-a mai spus. Chipul în care ne descoperim respirînd pe crengile tinere ale bătrînului arbore. Acolo unde setea de mers, şi de văzduh, şi de nelinişte e o aripă niciodată căzută pe trupul în care zborul e gîndul de azi şi de noapte al sevelor. Mersul şi trecerea în tărîmul altei speranţe.

Şi arborele cel mare priveşte în el. La cîte au fost şi la cîte ar trebui să fie. Pentru ca rodirea să adune mai multă lumină şi încredere, pentru ca în oameni, în lucruri şi pe pămînt să fie pace — acest „domnitor" al vrerilor noastre.

Ion PARANICI

Cronică literară

MATEI VIȘNIEC:

Înțeleptul la ora de ceai

În cei cinci ani care au trecut de la debutul lui Matei Vișniec, poezia sa a cunoscut nu mutații de profunzime, ci decantări ; e o evoluție firească și probatorie, dovadă a unei conștiințe scriitoricești care știe să se grăbească încet. Față de primul volum (**La noapte va ninge**, 1980), cel de al doilea (**Orașul cu un singur locuitor**, 1982) aduce, pe lîngă dispariția unor inerente poze și teribilisme juvenile (de altfel, deloc nocive în contextul debutului), renunțarea la diverse tentații tematice și de expresie lirică neconforme cu matca principală a remarcabilului său talent și, mai ales, ca o consecință, conturarea mai precisă a profilului de artist. Ultima sa apariție editorială (**Înțeleptul la ora de ceai**, Cartea Românească, 1984) care poate fi considerată continuarea firească a volumului anterior, elimină și acele puseuri de exces verbal, mai nimerit zis de volubilitate care, în contextul unui discurs atît de strîns ca al său, pot declanșa senzația de exces. Mai important este că aici se instituie un topos poetic (orașul, încăperea închisă, strada, gara, restaurantul etc.) în interiorul căruia măștile și figurația (bestia, cîinele, calul, pasărea, viermele, mărul ș.a.), își confirmă potențialul simbolic și ideatic ; un ochi mai atent distinge chiar un model aproape ritualic al infrastructurii epice care le guvernează mișcările și pe care se construiește majoritatea poemelor.

Astfel că **Înțeleptul la ora de ceai** poate fi considerat momentul de vîrf al unei etape din evoluția poetului ; de acum înainte, este posibil ca stăruința în această formulă să apară ca redundantă ; fidelitatea implică primejdia repetării. Deocamdată însă, bizuindu-ne pe mărturiile de pînă acum ale talentului autorului, și, mai ales, pe semnele de înnoire care apar în acest volum, nu se poate avansa această previziune sumbră.

Cea mai de netăgăduit afirmație ce se poate face pe marginea volumului în discuție este că Matei Vișniec e un poet de concepție care lucrează în adîncime, iar nu unul de intuiție, un artist care refuză elaborarea spontană (dar o mimează, din orgoliu, cu succes), un artist al cărui program estetic se edifică pe o temelie filosofică fermă și pe o structură ontologică de rezistență unitară. Este, fără îndoială, un merit că nu sînt expuse la vedere ; fundamentul este situat sub nivelul cotei zero al poemelor, iar osatura existențială e încorporată în masa acestora. Mai mult chiar, poate din orgoliu sau pudoare de intelectual autentic, ori datorită unei disponibilități dubitativ-interogative considerabile dar sever strunite, își disimulează opțiunile sub o mască accentuat sardonică ; ne aflăm în fața uneia din formele de manifestare ale ironiei — marcă de acum inconfundabilă, a generației sale.

Salturile poetului în materie de opțiuni doctrinare nu trebuie să ne surprindă. În ultimă instanță, sîntem confruntați nu cu o înmănunchere mecanică de atitudini în fața lumii ,ci cu un eclectism coerent logic, practicat cu metodă și menit să producă o platoșă rezistentă la întrebările fără un singur răspuns, la stările limită ale ființei umane reflexive, la agresiunile de orice natură ale mediului. Finalitatea acestui efort este dobîndirea acelei stări de liniște (deocamdată doar întrevăzută) necesară „înțeleptului la ora de ceai". „Înțeleptul privea adînc / de-a lungul linguriței argintii / de-a dreptul în cana de ceai / / ce se vede acolo, striga mulțimea / adunată în fața ferestrei / liniște, striga înțeleptul / văd un punct lucitor, o încăpere discretă / în care locuiește materia, acum / o văd toată, în întregime / / ... / / înțeleptul privea în adîncul / cănii de ceai își umezea ochii / și striga tulburat spre strada pustie : / chiar acum / se vede sîngele lucitor al materiei / cum se ridică la suprafață".

Din această perspectivă se pare că trebuie înțeleasă prezența lui Socrate, ca personaj în **Orașul cu un singur locuitor** și ca spirit tutelar în **Înțeleptul la ora de ceai**. În poemele care îl au ca protagonist procedeul antifrazei nu trebuie să inducă în eroare. Dincolo de ironia mai blîndă sau mai caustică, de demitizarea oarecum familiară ori de distanțarea severă, se menține aderența la idealul socratic de a-i face pe oameni să cugete netutelați asupra lumii, să-și asume riscul de a-i descoperi semnificațiile. „Nu vă sfătuiesc să călătoriți / împreună cu Socrate / — spune el într-un poem — în aceeași birjă ori prin aceeași / pădure întunecoasă / / mai întîi Socrate vă privește blînd / vă întreabă nu-i așa / că aceste flori diafane sînt / o desfătare pentru spirit ?" ; iar în altul, vorbind despre sine : „nu vă sfătuiesc să luați masa cu mine / v-aș putea întreba dacă și vouă / iarba vi se pare verde / iar cerul vi se pare albastru / și dacă în inima voastră / animalul alb și tăcut / nu moare de foame". Cunoscutul „gnothi seauton" al filosofului-soldat rămîne unul din reperele poeziei lui Matei Vișniec. Nu ni se oferă însă în poemele sale o fotografie festivă pe podiumul învingătorilor, ci kinogramele dramatice ale efortului cunoașterii. Numeroase obstacole, pe care autorul le descoperă uneori cu voluptate, alteori cu oroare, și zone obscure sau cețoase, fac această cursă fără sfîrșit și mai dificilă. Fără îndoială, translate în condiția umană a acestui final de veac al douăzecilea, idealurile socratice nu pot să nu arate altfel decît în urmă cu două milenii și jumătate ; maieutica poetului este, desigur, alta decît cea a ilustrului său model și, în consecință, chiar rezultatele scontate și obținute sînt altele. De aici, „ermetismul" autentic al multor poeme, nealterat de vulgare și gratuite strădanii rebusistice. Tentațiile demonstrative îi sînt, de asemenea, străine poetului, ca și artificiile sofistice de mic succes garantat. Probitatea și consecvența socratică îl conduc, după o dialectică previzibilă a evoluției ideilor, către un scepticism robust, de tip pyrronian, am zice. Pledoaria pentru abandonarea iluziei că drumul cunoașterii este o plimbare de agrement și pentru renunțarea la optimismul ontologic de suprafață este consecința căutării fervente și neobosite a adevărului (cu asumarea tuturor riscurilor), a eliberării de pastișele a căror autoritate se edifică pe comoditatea acceptării locului comun, a renunțării la siguranța agresivă și la lipsa (vinovată) de dialectică a afirmației apodictice : „Un singur loc mai rămâne în trenul / care se va răsturna chiar la capătul călătoriei / la ieșirea dintr-un tunel inutil / la intrarea într-o gară pustie / / de aceea țin să vă povestesc aici / cît de greu mi-a fost să ajung la ultimul loc rămas liber". O posibilă consecință a scepticismului este obținerea unei stări similare ataraxiei, chiar dacă ea este acceptată cu o grimasă ironică : „Putrezise salteaua sub mine / dar eu tot la adevăr, bine și frumos / mă gîndeam / / ... / / lucrurile își veneau încet în fire / după îndirjirea cu care mă gîndisem la ele / își cercetau rănile și se numărau / unele pe altele / / dușmanii mei mureau în paturile lor unul cîte unul, de bătrînețe / dar eu tot la adevăr, bine și frumos / mă gîndeam". De altfel, majoritatea poemelor din primul ciclu al volumului — **Viața arhaică** — se edifică pe această premisă ; punctul lor de plecare trebuie căutat în cunoscuta afirmație a lui Epicur că omului înțelept nu-i este nici silă să trăiască, nici nu socotește încetarea vieții ca un rău.

Nu întîmplător Lucretius este invocat în volum ; epicureismul despre care vorbeam, este preluat, cel puțin în poemul **Fuga**, prin filtrul marelui poet latin, adică în esența sa eliberatoare de frică. Există însă în volum și un revers al medaliei : negarea liniștii. Coborîrea în infrastructura existenței generează starea de criză, căci acolo domnește imprevizibilul, iar legea, ordinea nu pot fi percepute : „În sala de așteptare e liniște o / monedă se rostogolește pe ciment / / păianjenul pîndește din difuzorul / gării haina plină de pete atîrnă / singură în cuier / / trenul oprește un singur minut / călătorul nebun se apropie de mine / și mă fotografiază plîngînd / / cîinele gol dă tîrcoale mărului gol" (**Schițe pentru o tăcere perfectă**). Eșecul epicureismului lui Lucretius („Te afli, Lucrețiu, / în fața rănilor tale și aerul / trece prin rănile tale și tu / nu poți să-l oprești") este eșecul determinismului lucretian, al aspirației lui de a-l elibera pe om prin rațiune, prin efortul cugetului, prin poezie, de frică, de spectrul morții, de tutela destinului, de arbitrariul întîmplării.

Este acesta un eșec pe care și-l asumă poetul ? Nu, el doar îl constată, acceptînd, cum spuneam, că medalia are avers și revers. Ambele alternative sînt, în egală măsură, posibile ; înțeleptul nu o poate exclude pe niciuna ; astfel se verifică acel scepticism robust despre care vorbeam mai înainte. Rezultatul în poezie sînt acele poeme-engrame de o frumusețe stranie și apăsătoare care scot în lumină stări-limită ale eu-lui incomunicabile în structuri logice, amestec de angoasă și euforie, de calm și febrilitate, de blazare și uimire, de mizantropie și comunicare inocentă, de ironie și tragism.

Starea lor de saturație ne determină să credem în iminența unor mutații importante în peisajul de o intelectualitate glacială al poeziei lui Matei Vișniec. La urma urmelor, pentru un potențial creator ca al său ele devin aproape o obligație.

Mihail IORDACHE

PROZĂ

O promenadă compromisă

Zilele trecute, în timp ce mă aflam în concediu la părinți, mi-a sosit în vizită Viorel Mesteacăn, un fost coleg de liceu din Arad. Fiindcă n-aveam la îndemînă să-i ofer alt mijloc de agrement, l-am scos la plimbare în păduricea din vecinătatea satului. Vremea era splendidă și era păcat să stăm închiși în casă.

Cum mergeam amîndoi agale pe cărările înguste și întortocheate și mă străduiam să-mi îndeplinesc obligația de gazdă, povestindu-i tot felul de întîmplări amuzante, bag de seamă la un moment dat că prietenul meu nu m-ascultă. Trăgea mereu cu ochiul în dreapta și-n stînga, cercetînd tufișurile. Ajunsesem să vorbesc singur și nu-mi cădea bine. În plus, Viorel căpătase o paloare îngrijorătoare și-mi ziceam că numai promenadă nu-i asta la dînsul, dacă nu-i în stare să guste plăcerea unică a unei drumeții în natură. L-am întrebat dacă nu cumva îl doare capul, îi e rău de la stomac ori îl supără vreun pantof. Mi-a spus aproape-n șoaptă, de parcă se temea să nu fie auzit de careva ascuns prin preajmă :

— Sînt sigur că mă urmărește, ai să vezi ! Ne-a ghicit intenția de-a veni încoace și ne-a luat-o înainte. E pe-aici, fără discuție !

— Despre cine vorbești ? l-am întrebat puțin iritat, neînțelegînd nimic din bolboroseala lui.

Emoția care-l stăpînea și pe care nu mi-o puteam explica în nici un fel, care chiar mă intriga, îl făcea să vorbească de parcă ar fi avut prune-n gură.

— Despre ăla negru, ăla de-azi-dimineață ! Ce, ai uitat ?

Aveam nevoie de-o precizare și i-am cerut-o.

— De cîine vorbesc, nu-nțelegi?! a ținut el, în sfîrșit, să adauge cu o nuanță pronunțată de reproș pentru memoria mea, defectuoasă.

Asta era, deci ! Un cîine ! Nu un lup, ori un urs, sau altă jivină, cum ar fi fost mai normal să-l preocupe într-o pădure necunoscută pentru el. Viorel al meu se temea de-o javră. De cîinele care-l atacase pe furiș cînd sosise dimineața în sat și venea spre mine. Jigodia mică intuise probabil că-i fricos, altfel nu i-ar fi făcut nimic, așa cum nu atacă nici un alt trecător de pe uliță, fie el de-al satului sau străin. E o potaie leneșă, neagră ca un drac și cu o mică pată albă pe piept. Doarme tot timpul, unde-l răpune somnul, chiar în mijlocul uliței. Nu caută locul. Cel mai adesea se tolănește în porțile oamenilor, de-a curmezișul, obligîndu-i pe gospodari să pășească peste trupul lui. Și nimeni, din cîte știu, nu-i poartă pică pentru asta. Vecinii mei îl iubesc, fiindcă are o mutră de animal șiret. N-aș putea să precizez din ce anume ți se crează această impresie. Poate din poziția piezișă a ochilor lui iscoditori și ironici, poate din felul cum își ține urechile, una ridicată ca o antenă, alta bleagă, flască, întocmai ca o cîrpă... Că-i inteligent nimeni nu se-ndoiește, pentru că una din „pasiunile" lui este să asculte conversațiile sătenilor și nu puțini sînt aceia care sînt convinși că animalul este înzestrat cu capacitatea de-a înțelege perfect graiul oamenilor. Stă și se uită lung cînd la unul, cînd la altul, în timp ce aceștia sporovăiesc ; și mișcă foarte semnificativ din coadă atunci cînd discuția îl amuză.

Pe deasupra, își are și el simpatiile și antipatiile lui. Pe unii nu vrea să-i asculte niciodată, nu-l interesează, le-ntoarce spatele cînd ei îl solicită. În schimb, cu alții „se întreține cu plăcere", cum îi place lui nenea Melinte, ceferistul, să zică.

Așadar, de el se temea Viorel cînd se uita stăruitor în hățișurile de pe marginea potecii. Mi-am adus aminte (cum puteam să uit ? !) întîmplarea la care făcuse aluzie fostul meu coleg. Auzind încă de departe zgomotul autobuzului, ieșisem în poartă și-l așteptam. Știa unde locuiesc, mai fusese odată la mine, aflîndu-ne amîndoi atunci în trecere spre mare. Nu eram pregătit să ies în mijlocul uliței, momentul mă surprinsese într-o pereche de pantaloni scurți și cam uzați. Pășea țanțoș, fălos, cum știam că-i e obiceiul. În timpul ăsta, cu totul pe negîndite, cîinele a răsărit și, din două salturi, a fost lîngă dînsul. Fără nici un lătrat de avertisment, l-a înhățat de manșeta pantalonilor și i-a făcut-o ferfeniță într-o clipă doar. Nu m-am putut abține și-am rîs, caraghiosul de mine ! Fiindcă, surprins de atac, Viorel făcea niște gesturi de un ridicol inimaginabil. Rîdeau toți cei care erau martori ai acestei scene, nu numai eu. Era foarte urît din partea mea că-n loc să-i sar în ajutor, m-a apucat hazul, dar n-am putut rezista. Și-apoi, întîmplarea se petrecea prea departe, ca să-i pot fi cu ceva de folos amicului. În cele din urmă, făcîndu-și damblaua, cîinele s-a retras, preocupat să-și scoată dintre măsele niște resturi de stofă care-l jenau. S-a retras și s-a culcat în poarta cea mai apropiată, unde a adormit pe dată, sînt sigur. Îi rupsese zdravăn pantalonii musafirului meu și biata Coca a fost nevoită să se îndeletnicească o vreme cu „țesutul artistic", căci și în materie de vestimentație (aș putea spune: cu deosebire în acest domeniu) prietenul meu arădean este de-o pedanterie ieșită din comun.

Nu-nțelegeam cum își poate el închipui că animalul acela agresiv ar fi venit aici, în adîncul pădurii, special ca să repete figura de la sosirea în sat ? Oricum, Viorel era foarte afectat de idee, vedeam eu, nu era-n stare să recepteze nici o vorbă din ce-i spuneam. Temerea lui mi se părea absurdă chiar numai pentru faptul că între sat și pădurice e o distanță bunicică și nu-mi imaginam cum năstrușnicul patruped ar fi traversat, dintr-un simplu capriciu, izlazul despărțitor, pe unde se putea întîlni cu dulăii de la stînă, foarte periculoși, pentru dînsul. Nu, presupunerea lui nu putea avea nici un temei !

Aceasta era credința mea.

Și totuși...

Cînd mă așteptam cel mai puțin la vreo surpriză, un fulger negru a izbucnit printre picioarele noastre și, pînă să mă dezmeticesc, prietenul meu era — literalmente — la pămînt. Într-o panică de un comic burlesc, își agita disperat brațele și picioarele ca un apucat. M-am repezit să prind animalul, dar mîinile mele au bîjbîit în gol. Îl vedeam, însă palmele n-au atins blana lui moale. Era și, în același timp, parcă nu...

— Ai văzut, ți-am spus eu ? ! mi-a reproșat blînd Viorel, în vreme ce-și scutura hainele.

I-am cercetat manșetele pantalonilor : erau intacte. Nu se vedea nici urmă de...

— Ce-a fost asta ? m-am trezit că-ntreb, la rîndul meu.

Onu CAZAN

OCTAVIAN NESTOR

Atîta lumină

Cînd vine primăvara în grădina lui,
tata își recheamă
privirile toate din soare,
apoi își adună copiii — păsări de dor
să le spună
că, uite, în suflet îl doare
atîta lumină de floare.
Apoi ia un pocal din liniștea
singurătăților lui

și-l toarnă la rădăcina casei
și a pomilor
și a tuturor
așa,
ca să le fie
de temelie
pînă dincolo de ei
și pînă dincolo de dor.
Fiindcă, la anul,
cine știe dacă-l mai doare
această lumină de floare.

Vino cu mine

Vino cu mine
în pădurile acelea albastre
unde căprioarele visului
se adapă din palma
copilăriilor noastre.

Vino cu mine
spre freamătul verde
al etern-trecătoarelor iubiri
din care sub curcubee de aur
se aprind torțe de trandafiri

Vino cu mine
și lasă-ți sufletul să plutească
pe nesfîrșitele fluvii
cu transparent de albastre tăceri
pînă în oceanele de smarald
ale torențialelor primăveri.

Ne limpezeam

Ne limpezeam dintr-o iubire-n alta
cutremurîndu-ne pînă dincolo de
hotarele ființei...
Și tăceam
luna căzută în lacrima ta
și tăceam
stelele coborîte în adîncul din noi
și tăceam
cumpăna fîntînii ridicată în cer
și tăceam izvorul
și tăceam...
Altfel cum am fi putut trece
printre cuvinte
fără să le sîngerăm ?

Vezi

Vezi, aripile acelea albastre
numai ție ți le-am arătat
o singură dată
și numai după ce ți-am sărutat
fruntea și ochii și gîndul
și-ți jur că nu le-am luat
decît pentru zbor
nu pentru umblat.

Dacă vei avea fericirea
să locuiești într-o iubire,
norocul de a rătăci printr-o
privire
luminată
de propria ta umbră,

atunci ia și tu aripile mele
și ridică-te în albastru cu ele,
spre soare,
chiar dacă simți că soarele arde,
chiar dacă simți că albastrul te doare.

Poveste

Căprioarele gîndului nostru mai umblă
ca niște șoapte prin somnul pădurii :
licuricii culeg din stele lumină
ca să ne facă umblarea mai lină.

Păsările cu un fir de mătase au legat
toți arborii ca să doarmă, împreună,
altfel vreunul poate ar fi plecat
vrăjit de o rază de lună.

Acum să-nsemnăm pe unde-am trecut,
că, uite, o poartă chiar s-a deschis
și după o vreme s-ar putea să uităm
pe unde-am venit și să rămînem în vis...

Destine

Florile au venit pe lume
ca să lumineze drumul culorilor
către roade,
luna ca să ascundă tainele
îndrăgostiților,
soarele ca să vegheze rătăcirea iubirilor
între cîntec și vers
iar poeții
ca să lumineze drumul cuvintelor
mereu către
un alt și un alt univers.

Mormîntul ciobanului din Mioriţa

Cei ce s-au aplecat cu atenţie asupra textelor **Mioriţei** observă şi afirmă că testamentul ciobanului ar fi episodul sau elementul principal, dacă nu chiar primum movens, al poemei şi, în consecinţă, ne avertizează savantul Adrian Fochi, „dacă vom înţelege cum trebuie acest moment din desfăşurarea cîntecului, avem premisele pentru receptarea corectă a mesajului cîntecului întreg“.[1]

Mai mult, avem convingerea că înţelegerea corectă a unui astfel de moment din poemă poate lămuri nu numai celelalte părţi ale întregului, ci toată masa de variante — cu episoade noi ori absente — prin care astăzi **Mioriţa** ni se prezintă atît de divers, în unitatea ei totuşi, pe întregul teritoriu locuit de români.

Să alcătuim, prin urmare, un text abstract al **Mioriţei,** în care intră toate episoadele, fără discriminare între formula colind şi formula baladă, şi să observăm că, prin cuvintele testamentului, ciobanul cere să i se facă o anumită moarte şi să fie înmormîntat într-un anumit loc.

În legătură cu acest **mormînt,** recent, Ion Taloş se opreşte asupra cuvintelor „pe mine pămînt nu puneţi“ şi ne atrage atenţia că în variantele transilvane sîntem puşi „în faţa unui curios fel de înmormîntare“ marcată prin următoarele trei secvenţe :

„a) păstorul interzice ucigaşilor săi să-l acopere cu pămînt (ţărînă, lut etc.) după ce-l vor fi ucis ;

b) el cere, în schimb, să fie învelit cu gluga ;

c) el mai doreşte ca obiectele personale : baltagul (lancea, bota etc.) şi mai ales fluierul (trîmbiţa, tilinca etc.) să-i fie aşezate la cap, la picioare, în mîna dreaptă, în mîna stîngă şi la brîu, pentru ca, sub influenţa soarelui şi a vîntului, acestea să creeze impresia că el s-ar afla în continuare între oile lui“.[2]

De unde şi întrebarea pusă de exeget : „Interzice, oare, ciobanul să i se atingă trupul cu pămîntul, în speranţa că astfel **nu va muri cu adevărat ?**“[3] — rodnică în măsura în care observăm că nici într-o variantă a Mioriţei nu întîlnim o cît de firavă sugestie în privinţa unui mormînt „fără atingere cu pămîntul“.

Fără îndoială e vorba de un **mormînt deosebit,** ce „sugerează prelungirea şi după moarte a existenţei ciobanului“[4], mai puţin sigur „între oile lui“ dacă avem în vedere o largă serie de contradicţii ce apar de la o variantă la alta sau chiar în aceeaşi variantă.

Astfel, ciobanul cere : „Să mă îngropaţî / În strunga oilor / În ţarcul mneîlor / Şi la cap mi-ţ pune / Un vîrfuţ de lance“ **(Mioriţa,** p. 633)[5] — să fie îngropat în două locuri diferite, în strunga **oilor** şi în ţarcul **mieilor** (ca să nu mai vorbim de faptul că la stînă, unde sînt adunate oile cu lapte, nu au ce căuta mieii lor). Dar varianta publicată întîiaşi dată de V. Alecsandri, oricît ar fi fost coreasă de poet, menţine aceeaşi contradicţie, întrucît ciobanul cere să fie îngropat „În strunga de oi / Să fiu tot cu voi / În dosul stînii / Să-mi aud cîinii“ — într-un loc de admis numai în măsura în care strunga ar fi aşezată în spatele stînii. Se pare că nu, deoarece un alt text precizează că în dosul stînii nu-i loc adecvat înmormîntării şi ciobanul lasă cu limbă de moarte ca mioriţa să îndrepte profanarea ucigaşilor : „Pă mini m-o-ngropa / Tot în dosu stînii. / Tu sî mă dızgropi / Şî groapî sî-ni faci / În strunga oilor...“ **(Mioriţa,** p. 831).

Precizarea testamentară e adresată alteori chiar ucigaşilor : „Tu sî li spui/ Sî nu mă îngroapi / În dosu stînii / Undi latrî cîinii, / Ci în strunga oilor“ **(Mioriţa,** p. 786).

Evident, această dorinţă implică un mormînt la stînă şi nu în cimitirul creştin, ceea ce împinge orice lectură către un ritual de înmormîntare şi un mormînt de factură păgînă : „O, dragi, frăţiorii mei ! / De se-ntîmplă să mor eu, / Săpaţi-mi mormîntul meu / Nu în verde ţintirim, / Că-ntre morţi voi fi strein, / Ci-n staulul oilor“ **(Mioriţa,** p. 992), şi, pare-se, e vorba de o înmormîntare metaforică, posibil a se transforma într-o înmormîntare adevărată dar a unui mort ce va fi **străin** — ciudat, deosebit, misterios între ceilalţi morţi.

Nu totdeauna însă locul înmormîntării e cerut în stînă sau lîngă stînă, ceea ce, alături de portretul ciobanului alcătuit din elemente agrare — „spicul grîului şi mura cîmpului“ sau de contradicţia „în strunga oilor şi în ţarcul mieilor“ pune problema dacă **Mioriţa** va fi fost cu adevărat stîrnită şi elaborată într-o colectivitate pastorală. Căci într-o variantă ciobanul vorbeşte clar („Voi doi frăţioşăi, / De mi-ţi omorî / Să mă dă-ngropaţi / În lungul drumului, / În latul cîmpului— **Mioriţa,** p. 659) despre un cîmp, iar o alta precizează ca nu cumva ciobanul să fie înmormîntat în stînă („Di m-or omorî / La apus di soari / Sî nu mă-ngropaţ / În dosu stînii / Undi zac şi cînii / Nici în Strunga oilor, / Nici în jiocul neilor ; / Sî mă-ngropaţi în **zăvoi** / Sî hiu întotdiuna tot cu voi / Da la capu neu / Sî-ni pui împrepeliag/ Saricuţa mia“ — **Mioriţa,** p. 878), ci într-un **zăvoi** — pădurice pe malul unui rîu, lîngă apă, luncă, specific zonei de cîmpie şi deal, unde mormîntul trebuie marcat printr-un **prepeleac** (stîlp) în care se agaţă gluga, sarica, mantaua răposatului.

Alteori, locul înmormîntării e însemnat printr-un arbore sau chiar printr-o fîntînă : „De mi-ţ omorî-re / Voi să mă-ngropaţ-î / La lină fîntînă,/ La fagul cel mare, / La mijloc de cale“ (Mioriţa, p. 663). Nu ştim ce poate însemna **fagul cel mare, bradul cel mare** crescut sau rămas încă netăiat tocmai lîngă **cale,** marcînd, aşadar, drumul („Să mă d-îngropaţi /.../ Sub bradul cel mare / Tumna lîngă cale / Şi la cap să-ni puneţi / Flueriţa mea, / Lancea la picioare“ **(Mioriţa,** p. 1030), dar fapt e că locul reprezintă un reper semnificativ şi că **sub bradul cel mare** nu are sensul în **bradul cel mare** şi nu subînţelege un mormînt suspendat deasupra pămîntului.

Alt amănunt semnificativ şi contradictoriu : ciobanul cere să nu se pună **pămînt** pe trupul său, ci doar gluga, ca şi cum n-ar fi mort cu adevărat şi s-ar pregăti pentru un somn la răcoare („Pe mine nu mă puşcaţ / Fără capu ni-l luaţ / Şi pe mine mă-ngropaţ. / Pe mine nu puneţ lut. / Nice lut, nice pămînt, / Ci drag fluieraşu meu / Să-l puneţ la capu meu“ **(Mioriţa,** p. 582), ceea ce ne îndreptăţeşte să presupunem că în **Mioriţa** nu e vorba de o înmormîntare **în pămînt** sau de o înmormîntare la suprafaţă, fără atingere cu pămîntul, ci pur şi simplu de o falsă înmormîntare, de un simulacru prescris a se desfăşura într-un anume fel şi într-un anume loc, despre care cîteva texte dau chiar amănunte.

Astfel, la cunoscuta întrebare pe care măicuţa bătrînă o adresează Negurei, Negura îi răspunde că a văzut un cioban „Într-un codru retezat, / Pi douî scînduri di brad“ însă în momentul în care măicuţa, prefăcută în corboaică, ajunge la cioban, acesta o roagă : „Dacî ieşti, dragî, maicî, / Lasî-ti-n jios / Şî mă ia în aripoari / Şî mă scoati-n sus la soari. / Ci di săşi ani dî zîli / N-am auzît vorghin,/ Cînii latrîn ; / Numai urş mormăin,/ Lupchi urlîn / Şî şărchi şuierîn“ **(Mioriţa,** p. 864).

Or, un asemenea mormînt, în care ciobanul stă în întuneric sugerează înainte de orice o **peşteră,** ceea ce ar explica şi cîteva amănunte din portretul ciobanului ce are : „Ochişorii lui/ Două muri coapti / Coapti la pămînt/ Ni-ajiunsî di vînt ; / Coapti la răcoari / Ni-ajiunsî di soari“ **(Mioriţa,** p. 857).

Mai mult, un asemenea mormînt, citit în legendă cu alte elemente enigmatice din **Mioriţa,** oferă suficiente date spre a ne întreba dacă poema noastră porneşte de la un fapt real, anume că un cioban a fost ucis de fraţii sau verii lui, sau că înscrie în imaginile sale un simulacru de jertfă umană, în cadrul căruia, corpul celui supus ritualului era depus într-o peşteră pentru un anumit timp.

Faptul ar fi în consens cu simulacrul înscenat cîndva de însuşi Zalmoxis, despre care ne informează istoricul Herodot :

„În tot timpul cînd îşi ospăta oaspeţii şi le cuvînta astfel, pusese să i se facă o locuinţă sub pămînt. Cînd locuinţa îi fu gata, se făcu nevăzut din mijlocul tracilor, coborînd în adîncul încăperilor subpămîntene, unde stătu ascuns vreme de trei ani. Tracii fură cuprinşi de părere de rău după el şi-l jeliră ca pe un mort. În al patrulea an se ivi însă iarăşi în faţa tracilor şi aşa îi făcu Zalmoxis să creadă în toate spusele lui“.[6]

Desigur ne vom întreba, în acest context, în ce scop este lăsat ciobanul din **Mioriţa** într-un mormînt subteran, fără a i se fi acoperit corpul cu pămînt, de vreme ce nici nu a fost cu adevărat omorît? Textul : „...Fugi, niagrî corboaică, / Nu mă corncăni, / Cî dacoi muri / Tot mă-i corncăni, / Carnia ni-i mînca, / Sîngili ni-i bia / Şî te-i satura. / ... Da nu-s corboaicî / Şî iţ sînt maicî. / — Dacî tu-ni ieşti maicî,/ Jino şi ma ia în aripioari / Şi ma scoati la soari ; / Di trii ani di zîli / Ieu n-am auzît / Nisi popî tocîn, / Nisi cucoş cîtîn, / Nisi flăcăi juicîn, / Kistoali dîn, / Nisi ţigani cîntîn, / Nisi cîni latrîn, / Nisi ciobani kiuin, / Nisi oili zgherîn, / Ci am auzît / Şărchii suierîn, / Urş mormăin, / Şî lupchi urlîn / Şî şoarisi ţîţîin“ **(Mioriţa** p. 847). descrie în mod cert şederea îndelungată într-o peşteră şi răspunsul ar putea fi dat în relaţie cu o altă menţiune a lui Herodot :

„La fiecare patru ani aruncă sorţii şi întotdeauna pe acel dintre ei pe care sorţul îl trimit cu solie la Zalmoxis, încredinţîndu-i de fiecare dată toate nevoile lor. Trimiterea acelui sol se face astfel : cîţiva dintre ei, aşezîndu-se la rînd, ţin cu vîrful în sus trei suliţe, iar alţii, apucîndu-l de mîini şi de picioare pe cel trimis la Zalmoxis, îl leagănă de cîteva ori şi, apoi, făcîndu-i vînt îl aruncă în sus, peste vîrful suliţelor. Dacă în cădere omul moare străpuns, rămîn încredinţaţi că zeul le este binevoitor ; dacă nu moare, atunci îl învinuiesc pe sol, hulindu-l că este un om rău ; după ce aruncă vina pe el, trimit un altul. Tot ce au de cerut îi spun solului cît mai e în viaţă“.[7]

Ne aflăm, aşadar, în faţa a două fapte asemănătoare : întîiul — recluziunea lui Zalmoxis şi trimiterea unui sol către el o dată la patru ani, despre care atestă documentele antice (Herodot) şi al doilea — simulacrul jertfei umane şi depunerea corpului supus ritualului într-o peşteră, despre care atestă documentele folclorice **(Mioriţa).**

În amîndouă aceste documente ar putea fi consemnată ca fapt **recluziunea** unui om într-o peşteră pentru o anumită perioadă de timp, ceea ce implică asupra organismului uman o stare de deprivare senzorială aptă să furnizeze gînduri, senzaţii, viziuni rupte de realitatea cotidiană. Recent, Constantin Daniel încerca să explice ştiinţific viziunea obţinută pe această cale şi, trecînd în revistă o largă serie de menţiuni istorice, trăgea concluzia că „şi preoţii egipteni şi Pythagora şi Zalmoxis şi Deceneu şi urmaşii lor, preoţii dacilor, dar şi toţi aceia care au fost introduşi în asemenea camere subterane sau în peşteri şi lăsaţi acolo mai mult timp, în întuneric, în tăcere absolută, adică cei ce au fost iniţiaţi în aceste mistere, au avut în mod obligatoriu stări de **deprivare senzorială** cu halucinaţii vizuale, tactile şi auditive“.[8]

Din această perspectivă, deşteptarea sau trezirea ciobanului înmormîntat, fără pămînt pe el, într-o peşteră, devine absolut logică („Ci-i drept, am văzut / Colia unu-n vali. / Am văzut / Un cioban cî doarmi / Nu ştiu, doarmi / Ori sî faci : „Cî ochii lui / Is muri coapti : / Coapti, coapti la racoari / Ni-ajunsî di vînt şî soari ; / Mustăcioara lui / Schicul grîului ; / Ochişorii lui — Mura cîmpului“ **Mioriţa,** p. 892) şi nu-i de mirare că măicuţa bătrînă, sub o înfăţişare sau alta, îl scoate din întuneric şi-l duce acasă într-o cocie verde : „La mormînt mergea, / Şi ea mi-l jelea / Şi mi-l deştepta, / În braţe că-l lua, / În cocie mi-l punea / Şi acasă că mi-l ducea“ **(Mioriţa,** p. 757).

Evident, spre a înţelege semnificaţia acestui simulacru de moarte, de înmormîntare şi de mormînt ar trebui să ştim cine este cu adevărat această **măicuţă bătrînă,** ce reprezintă cocia **verde,** adeseori de **aur,** cine este **mireasa lumii** — fata de crai, fata de maior, sora soarelui ş-a pămîntului — cu care se însoară ciobanul sortit unei astfel de morţi — şi încă multe alte imagini care nu pot justifica într-o capodoperă a literaturii unui popor moartea unui cioban pentru simplul fapt că are oi mai multe.

Altfel spus, textele prin care ni se înfăţişează astăzi **Mioriţa** nu ne mai permit să citim o singură variantă şi nu ne îndreptăţesc să vorbim decît despre o **înmormîntare metaforică,** în acord cu o serie de menţiuni asupra unui fapt similar din istoria poporului nostru : simulacru jertfei umane săvîrşite de daci odată la patru ani.

Ion FILIPCIUC

NOTE :

1. Adrian Fochi, **Mioriţa,** Antologie, prefaţă şi bibliografie, Ed. Minerva, Bucureşti, 1980, p. 12.
2. Ion Taloş, **Mioriţa şi vechi rituri funerare la români,** în „Anuarul de folclor“, Cluj-Napoca, vol. III—IV, 1983, p. 16—17.
3. **Ibidem,** p. 19.
4. **Ibidem,** p. 25.
5. Adrian Fochi, **Mioriţa,** Tipologie, circulaţie, geneză, texte. Cu un studiu de Pavel Apostol, Ed. Acad. R.P.R., Bucureşti, 1964 ; brv. **Mioriţa.**
6. Herodot, **Istorii,** IV, 95—96, după Mircea Eliade, **De la Zalmoxis la Genghis Han,** Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1980, p. 38—39.
7. Herodot, **Istorii,** IV, 94, Cf. Mircea Eliade, **Op. cit.,** p. 62.
8. Constantin Daniel, **Două culte de misterii rivale în Dacia Preromană,** în „Luceafărul“, XXVII, 15 (1145), 14 aprilie 1984, p. 8 ; Vezi şi H. Sanielevici. **Mioriţa şi patimile unui Zalmoxis,** în **„Adevărul literar şi artistic“,** Bucureşti, 1931, p. 552—553.

RECENZIE

„Trup de cerneală— cu schije de adjective“...*)

Anunţat în planurile editoriale cu titlul pe care îl poartă acum una din cele trei secţiuni ale sale („Zid şi neutrino“), apare în primele luni ale lui 1985 volumul lui C. Severin, unul din cîştigătorii concursului de debut în poezie „1981—1982“ (citez de pe contra-pagina de gardă !). E de amintit că textele tînărului poet sucevean au fost găzduite cu generozitate de „Suplimentul literar-artistic al „Scînteii tineretului“, la rubrica „Acasă la...“, dintr-o inteligentă iniţiativă de democratizare a relaţiilor autor-publicaţii literare, de „Amfiteatru“, de „Pagini bucovinene“, ceea ce nu înseamnă că prezenţa sa publicistică va fi fost din cale-afară de generoasă, fapt simptomatic pentru o anume concepţie asupra literaturii în general şi a actului liric în special.

Volumul cuprinde 38 de poeme, grupate, cum am mai spus, în trei secţiuni: „Noapte la Voroneţ“, „Duminica realului“, „Zid şi neutrino“. Deşi cantitativ majoritatea poemelor se grupează în acest din urmă ciclu, greutatea pare să cadă pe cele subsumate titlului cărţii. Faţă de „Zid şi neutrino“, „Duminica realului“ are într-adevăr avantajul de-a fi mai uşor descifrabilă, de-a oferi cît se poate de concentrat raţiunile de a exista ale unei cărţi, unei „scriituri“, unui poet, în ultima instanţă, care-şi asumă „toate rănile căzătoare / într-un destin provocat“. (Noapte la Voroneţ). „Festivitate neînţeleasă reîntoarcere în tine“, această „duminică a realului“ care probabil urmează unei „sîmbete de viziuni“ este, bănuim, o sărbătoare a cotidianului, paradoxal prin uitare şi regăsire superioară graţiei limbajului poetic, mai mult, o cunoaştere de sine prin aplecarea asupra Lumii şi sublimarea acesteia în „cîmpia regală a cuvîntului“. Poemele lui C. Severin se revendică în bună parte de la caligrafia suavă şi penetrantă a hai-kuurilor ; ele sînt notaţii directe, nu rareori prozaice, alternînd cu aforisme lirice (sau pe care le vrea ca atare) însumîndu-se în final într-un „text plutitor“, „o filă de aer“, creînd senzaţia ultimă de diafanitate şi prospeţime, de inocenţă care-i stă bine poetului, cu condiţia să nu se transforme în infantilism studiat şi silnic delir neologistic. Enumerări de felul : „făptura ca o zi asediată de cosmosul virtual / nici marea în intimitatea ei fastuoasă / cu creşterea eterică a poemului / nici mîna ta căutînd maneta pentru luminile de poezie / pe cînd maşina dilată misterioase ficţiuni impenetrabile / nici misterioasa cască de duraluminiu / uitată lîngă discoteca video...“ (Inscripţie) nu sînt salvate decît de finalul „o schijă de aur din scriitura / unei nesfîrşite cărţi pierdute“ (care putea economisi această **falsă** „artă poetică“ şi trimit cu gîndul la observaţiile pe care le făcea cîndva G. Călinescu asupra poeziei lui Ilarie Voronca, vorbind de absenţa „limfei pentru circulaţia imaginilor“.

În consonanţă cu congenerii săi literari, C. Severin face în ciclul amintit şi o poezie a poeziei (termenul este, recunoaştem, incomplet şi inexact în consecinţă), o poezie care se face în acelaşi timp cu meditaţia asupră-i : realul se raportează la actul scrierii, realul **devine** pe măsură ce se scrie, purcezînd din realitatea **scrierii** fiind, în termeni mai noi, o convenţie a scripturalului : „toate drumurile au prins rădăcini în păienjenişul peniţei“ sau „un vîrtej de texte îmi pare realul“. Se vorbeşte de „un perete adjectiv“, de „textul vieţii“, de „oraşul fonetic“, de „biografia cuvintelor“, de „pagina goală“, sau „trecerea unei cărţi“ la infinitiv“, de „scriitură“ şi „mîinile care ţi se întind trec prin cuvinte“, „de o nemărginită frază“, de „glife de aer“, de „rimă vizuală“ sau „universul discursului“. Există sintagme memorabile şi percutante, tocmai fiindcă ariditatea termenilor este salvată de detaliu concret, de incontestabilă pregnanţă : „ca să mă iubeşti trebuie să arzi toate adjectivele“ sau „maşina de scris cu panglica roasă de un vers de Bacovia“, şi care certifică o vocaţie poetică evidentă, tot aşa cum o fac, integral sau parţial, poeme ca „O singură iubire, patria“, „Chitara albă“, „A venit ziua“, prea puţine însă în acest volum alcătuit cu o inexplicabilă zgîrcenie. Altminteri spus, dacă după cum zice (frumos) C. Severin „inima poeţilor e o stea“, „sintaxa cristalelor“ încă nu se vede cu toată claritatea.

Viorel DARJA

*) C. Severin — **Duminica realului,** Ed. Junimea, 1984.

Semn

Cît nu-s al acestui pămînt,
Păcat de pămîntul ce sînt
Ascult gîndul viu prin podgorii
Port rodul puternic al florii.
E bine şi sfînt că tot sînt

Izvorul acestui pămînt —
Cuvîntător din cuvînt.
Vremile-mpurpură roade
Gînd lîngă gînd şi se poate.

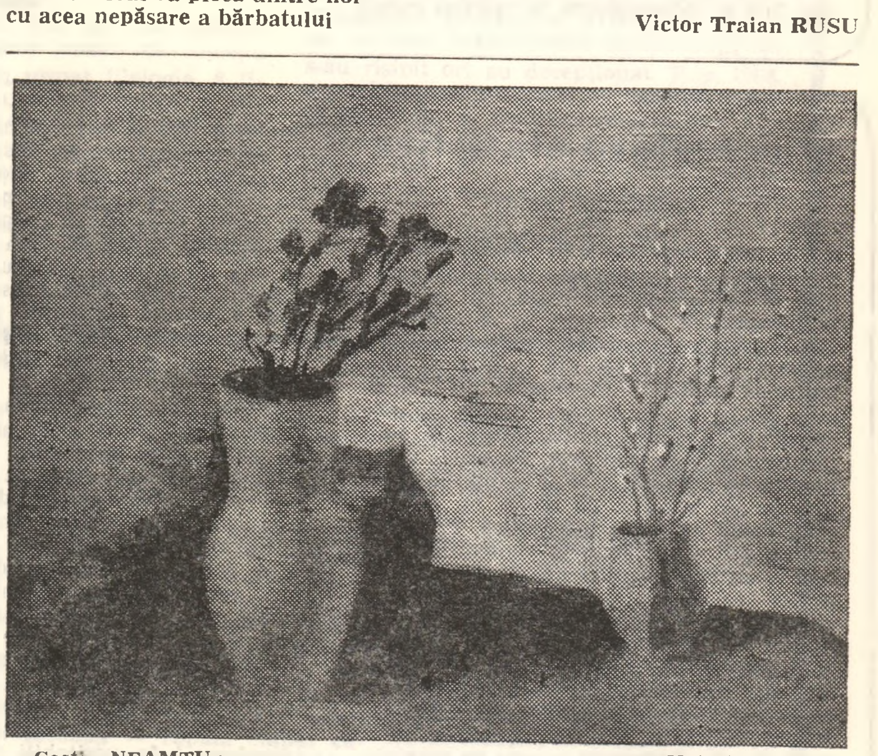
Gh. LUPU

Orizont

Curînd şi aerul ne va părăsi
(ca o ceaţă înălţîndu-se
peste grădini)
şi privirea mea în zbor,
cîntecul meu în zbor
se vor evapora pînă s-ajungă
(fără s-ajungă)
la acest înţeles.
Curînd aerul va pleca dintre noi
cu acea nepăsare a bărbatului
cînd se trezeşte din somn,
îşi aruncă haina pe umăr
şi porneşte la drum,
lăsînd în nisip (vîntului şi ploii)
urma fierbinte a trupului său.

În depărtare trei lucruri :
puterea, culoarea şi stăruinţa
unui cristal.

Victor Traian RUSU

Costin NEAMŢU : „Natură statică“

IVAN DRACI (U.R.S.S.)

Balada ochilor deschiși ai copilului

Eu vreau să văd lumea cu ochii deschiși,
Atît de mic sînt încă, știu numai a vedea,
Doresc să-mi văd mama — o mamă veselă,
Doresc să văd soarele cu pălărioară de aur
Doresc să văd cerul cu maramă albastră,
Eu nu cunosc încă aromele Virtuții,
Eu nu știu încă gustul Josniciei,
Culoarea Invidiei, dimensiunile Tristeții,
Gradul de salinitate al Durerii, necuprinsul Iubirii,
Cît de senină-i privirea Sincerității, cît de sclipitor — licăritoare-i Viclenia,
Toate acestea le voi înșira încă pe rafturi,
Totuși, pînă voi crește, faceți astfel în lume
Încît niciodată să nu închidem ochii de Frică,
Nu înclinați, ca oameni maturi ce sînteți, balanța proporțiilor.
Vulturii privesc la soare cu ochii deschiși
Copii privesc lumea cu ochii deschiși.

În românește de Ioan NEGRIUC

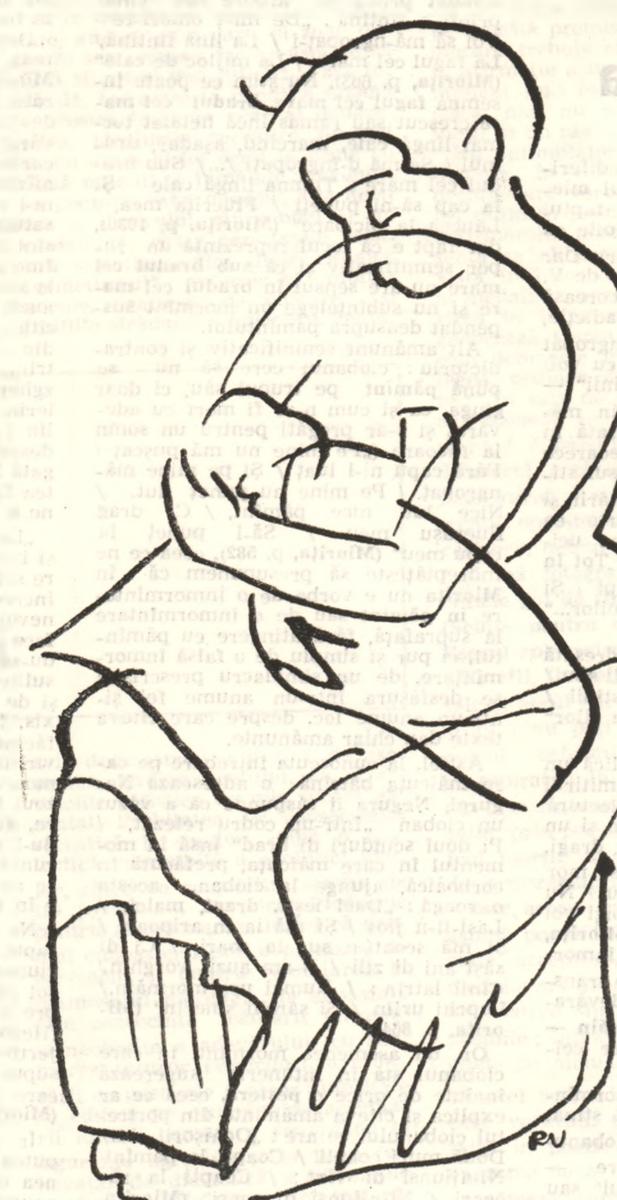
ANDRÉ DE RICHAUD (Franța)

Testament

Aș fi dorit cîndva pe cel din urmă ram o pasăre să fiu
A zorilor lucire pe-o creangă de măslin
Un fruct din sud ce-atîrnă pe frunze cu parfum
Și norul jucăuș în înălțimi de far
Să fiu fraza tăiată de vîntul poeziei
Descoperit să fiu de-a fetei neagră geană
La margine de lan
Însă acum
Ultima mea dorință-i ca amintirea mea să ardă
Pietrele pe care ea este gravată
În scurtele-mi voiaje
Nevoie n-au de tine nisipurile mării, umil dicționar,
Frunzele toate mor în noaptea cea de toamnă
Totul nu-i decît scrum în albia secată

Se sfarmă chipu-n tine
A tinereții umbră
Nimic să nu rămîie din fierul ce ardea

În românește de Georgeta RAȚĂ

Desen de Virgil PARGHEL

CADRAN

„CICĂ NIȘTE CRONICARI..."

Poeta Ioana Diaconescu din București audiază un concert al formației instrumentale „Aura pacis" și ține să-și facă publice impresiile (în România literară nr. 8/1985). Nimic rău în preferințele și pasiunile sale... muzicale. Tristețea începe din clipa în care încearcă să le comunice, ceea ce rezultă fiind un text anost și pueril. Lipsindu-i desigur noțiunile uzuale pentru o asemenea întreprindere, semnatara notei nu face decît să improvizeze, bineînțeles, alăturînd termeni care nu spun mai nimic sau reluîndu-i pînă la sațietate.

După ce încă din prima frază asistăm la repetiții supărătoare de genul „vine să îmbogățească" și „vine să întregească", imediat aflăm că „programul a cuprins compoziții celebre ale unor (ați ghicit! n.n.) compozitori celebri". Trecînd la concertul în cauză, semnatara, prin referirile sale, nu reușește decît să-și dea în petec. Așadar „interpreții au interpretat cu virtuozitate și seriozitate (sic !) piesele alese"; interpretul... dovedește multă seriozitate și dorința de a da interpretări originale pieselor alese" ; harpistei „i-a revenit rolul de a interpreta la harpă (? !) partituri care cer o mare virtuozitate", în timp ce soprana, deși „chimistă de meserie" — ne asigură publicista — „a interpretat" așa și pe dincolo iar vocea acesteia, „montarea fină și interpretarea în spiritul epocii au dat pieselor interpretate un farmec deosebit". Ce-am mai putea adăuga ?

Alt amator de cronici muzicale, **Costin Tuchilă,** coleg de pagină cu Ioana Diaconescu, alege cealaltă cale : a prețiozității de limbaj. De la titlu („Dincolo de virtuozitate") și pînă la ultimul rînd, relatarea sa despre violonista Cristina Anghelescu nu-i altceva decît un zgomotos joc de artificii. Elogiile nemăsurate aduse solistei și recitalurilor susținute de aceasta aproape că epuizează lista superlativelor : „personalitate deosebită", „impecabilă elaborare", „gingășie rafinată", „forță răscolitoare", „efuziune de tandrețe" etc., etc. Mai lipsea un singur cuvînt : genial — genială. Ditirambii nu mai contenesc, unii frizînd ridicolul, ambiguitatea. Iată cîteva mostre : „ai impresia că vioara solistă o scufundă în țesătura dramatică" sau „elasticitatea cu care Cristina Anghelescu se mișcă în epoci, stiluri și forme diferite" și „în cadență, contururile s-au deschis nervos reliefînd caracterul improvizatoric (? !)".

Nu ne îndoim de calitățile deosebite ale tinerei soliste, dar nu știm ce s-ar face Costin Tuchilă dacă mîine va fi nevoit să scrie despre cutare mare talent. La capătul acestor rînduri, o întrebare se impune totuși : pe cînd (în revista menționată) o cronică literară semnată de un muzicolog ?

Ioanid DELEANU

FELURIMI...

Să vezi, să atingi

■ „O glumă pe vremea asta afurisită face cît o odaie caldă" ■ „Sufletul omului e larg, n-ar strica să fie puțin îngustat ! Dracu să înțeleagă ! Acolo unde mintea vede numai rușine, inima descoperă frumosul" ■ „Să vezi, să atingi forme frumoase, în fiecare zi" ■ „Sînt unele rochii atît de frumoase, încît ar trebui sfîșiate" ■ „În pădure omul simte nevoia să strige cucurigu" Cucuriiiigu ! ■ „Știu că sînt un ticălos și totuși asta nu mă împiedică să fiu mulțumit de mine" ■ „Marii poeți sînt tot așa de mari ca și marii amanți. Nu-s de ajuns veleitățile, furiile și visele ; trebuie mai mult..." ■ „Poezia începe cînd un neghiob spune despre mare : „Parcă-i untdelemn !"

Dumitru BRĂDĂȚAN

Bibliografie : Gib Mihăiescu, Örkény István, Dostoievski, Octavio Paz, Cesare Pavase.

O cercetare statistică

(urmare din pag. I)

ani de iarnă dogmatică, în care specificitatea artei a fost sistematic ignorată, izbucnise o veritabilă primăvară, cu excelente perspective. Dominant în climatul instaurat după 1960, spiritul juvenil s-a manifestat prin efervescență creatoare, prin pasiunea pentru experimente, prin emulația declarată cu literaturile de pe alte meridiane, din care, pentru informare, s-au făcut numeroase traduceri. Dinamica vieții literare în ansamblul ei și amploarea realizărilor au sugerat, de aceea, nu o dată, comparația cu epoca interbelică. Promptă, critica și-a făcut datoria comentînd pe larg și cu entuziasm multe din cărțile colecției „Luceafărul", desigur nu pentru valoarea lor intrinsecă, ci pentru promisiunile lor emergente, între care, în ciuda unei continuități de subiecte și motive, cea mai importantă apărea desprinderea de poncifele și clișeele literaturii din deceniul precedent. Mai tîrziu, aceste volume (mă refer îndeosebi la cele de versuri), cuprinzînd „declarații patetice", „balade", „poeme în marș", ode de o excesivă incandescență, imnuri cosmonautice, „inscripții pe baraje" etc., au fost dezavuate de înșiși autorii lor. Deși unora dintre ei li s-a ivit ocazia să le reia, n-au făcut-o sau au reținut doar cîteva poeme. În **Alfa** (Ed. Tineretului, 1967), Nichita Stănescu, ca să dau un singur exemplu, a reținut din culegerea sa de debut **Sensul iubirii** (1960) doar o **Marină** (Crăpături pe un cîmp de piatră, scări pătate de rugină) și poemul dedicat „lui Eminescu tînăr", **O călătorie în zori.** Proza s-a dovedit în schimb mai rezistentă, bucăți de Velea, de Bălăiță, de Constantin Stoiciu și de alții fiind selectate mai apoi în antologii.

Odată încheiată acțiunea lor cea mai însemnată — desprinderea de trecutul uniformizant — „luceferii" din deceniul șapte (integrînd pe cei reîntorși la uneltele lor și pe debutanții publicați de celelalte edituri, peisajul literar devenise, repet, realmente, complex), au evoluat pe traiectorii proprii, atrași de multiple solicitări. Unii din cei care au debutat cu versuri (un Platon Pardău, un Damian Necula, un Ion Pop) și-au dobîndit notorietatea în alte genuri. Autorii de schițe și povestiri s-au transformat în veritabili romancieri : e cazul lui Ștefan Bănulescu, al lui Augustin Buzura, al lui George Bălăiță, al regretatului Sorin Titel, al lui Virgil Duda, al lui Viorel Știrbu. Romanul i-a atras și pe Marin Sorescu, pe Ovidiu Genaru (ambii cunoscuți și ca dramaturgi), pe Corneliu Sturzu, pe Adrian Păunescu, acesta din urmă realizînd și o extraordinară carieră de om de presă. Puțini sînt cei care au rămas la genul inițial : un Cezar Baltag, un Radu Cârneci, un Horia Zilieru, un Ioanid Romanescu, un Nicolae Velea, dar și activitatea unora dintre ei s-a dublat de traduceri, de prestații publicistice. Așa se face că, stimulați de ideea unei productivități literare cît mai mari, bibliografia celor trei „valuri" de autori a crescut considerabil între timp, ajungînd la circa o mie de titluri, fapt care solicită din plin capacitatea de lectură, comprehensiunea și discernămîntul celui care își propune să le parcurgă, să le ordoneze, să le ierarhizeze. Am fost, pot mărturisi cu mîndrie, martorul acestei excepționale fertilități. Privesc cele 121 de volume ca pe niște semințe din care s-a ridicat, într-un sfert de veac, o pădure viguroasă. Contemplîndu-le, mă gîndesc că pot să-mi atenuez nostalgiile și insatisfacțiile care m-apasă (oare numai vîrsta să fie de vină ?) exaltînd în mine elanurile retrospective.

CONSEMNĂRI

● Invitație la turism

Ținuturi nespus de primitoare, meleagurile Țării de Sus se înscriu cu rezonanțe specifice în peisajul istoric, social și geografic al patriei. A le pătrunde frumusețile echivalează cu o inedită incursiune făcută sub semnul emoției, într-un cadru în care impresionantele edificii contemporane se înalță pe locuri de nestinsă legendă. A devenit o tradiție ca încă de la deschiderea sezonului, pe aeroportul de la Salcea, din preajma Sucevei, avioane speciale să aterizeze purtînd la bord călători de pe toate continentele lumii, dornici să vadă „miraculoasa" Țară de Sus.

În vederea apropiatei deschideri a sezonului estival, O.J.T. Suceava ne-a informat că pînă la 25 aprilie se vor finaliza lucrările de reparații și renovare a bazei materiale de la complexele : **Bucovina, Arcașul** și **Balada** din Suceava, la **Zimbrul** din Cîmpulung Moldovenesc, **Călimani, Dorna** și **Bradul** de la Vatra Dornei, precum și în alte unități turistice de la Putna, Siret, Solca, în cabanele **Deia, Runc** și **Rarău.** De asemenea, nu peste mult se vor încheia și lucrările de modernizare la complexul turistic „Suceava", care va dispune de 202 locuri la cazare și 300 de locuri în unitățile de alimentație publică.

În cadrul turismului de agrement se vor organiza partide de echitație la vestitele herghelii de la Rădăuți și Lucina, de pescuit și de vînătoare în cele mai renumite zone ale județului. Pentru toate acestea și pentru multe altele, Bucovina, acest tărîm de vis, merită și trebuie văzut.

(G. D.)

● Expoziție

Pictorul sucevean Tiberiu Moruz a deschis recent, la Galeria de artă din Suceava, o nouă expoziție personală. Regăsim și de data aceasta aceeași aplecare predilectă spre peisajul hibernal, aceeași subtilă țesătură a tonurilor. Un tărîm al liniștii, un topos supus meditației, iată ce ne propune acest talentat pictor a cărui ascensiune o urmărim cu emoție și plăcere. (M.L.).

● Ani de ucenicie

Un interesant caiet de poezie a alcătuit profesorul Petru Tomegea, cel care conduce de multă vreme cenaclul literar **Ani de ucenicie** al Școlii Generale nr. 1 din Suceava.

Demne de remarcat ni se par mai multe nume ale acestor foarte tineri autori cuprinși în culegerea amintită, dar mai ales cel al elevei Cornelia Corlățeanu, care semnează un grupaj de versuri ce confirmă încă o dată meritatele sale premii literare obținute pînă acum. Grafica aparține cercului de artă plastică al pictorului Adrian Bocancea, de la aceeași școală. (M.L.)

● Contribuții la cunoașterea vieții spirituale

Biblioteca județeană Suceava a editat, începînd din 1981, o valoroasă serie de bibliografii comentate, punînd astfel la dispoziția celor interesați utile instrumente de lucru pentru cunoașterea trecutului și prezentului nostru cultural și realizînd, din acest punct de vedere, o acțiune de adevărat pionierat. Iată titlurile publicate pînă acum : „Muzica în Bucovina", „Știința în Bucovina" (3 volume) și „Arta în Bucovina". În prezent se află în curs de elaborare o nouă lucrare : „Literatura în Bucovina". Am solicitat bibliografului principal **Ioan Pînzaru,** autorul ghidului, cîteva cuvinte lămuritoare. El ne-a declarat :

— Acest nou volum își propune să ofere o imagine de ansamblu asupra evoluției vieții literare din această parte a țării, începînd de la vechii cărturari Dosoftei și Iacov Putneanul și pînă la creatorii de azi ai Sucevei. Va fi, altfel spus, o panoramă a literaturii bucovinene exprimată sintetic prin nume și date bio-bibliografice.

— Ținînd cont de cantitatea impresionantă a informațiilor, ar fi interesant de aflat cum va fi structurat acest bogat material ?

— Lucrarea va cuprinde trei mari capitole : 1. Scriitori bucovineni ; 2. Scriitori fălticeneni; 3. Scriitori suceveni. Spre deosebire de volumele anterioare, fiecare fișă de autor se prezintă astfel : o notă biografică, în care se merge pe datele exacte de stare civilă, uneori, și unde e cazul, corectîndu-se erorile întîlnite adesea în periodice și alte tipărituri, și în care se rețin informațiile privitoare la debut, premii literare, titluri științifice, aprecieri critice reprezentative, apoi o cronologie a operei originale și, în sfîrșit, o listă selectivă a referințelor critice.

— Într-adevăr, aceste succinte caracterizări, păstrîndu-și obiectivitatea impusă de sursele documentare consultate, pot contura o imagine asupra vieții și creației unui scriitor, cartea fiind, așa cum și-a propus, un instrument de lucru și nu o istorie literară. În ce stadiu se află, deci, elaborarea ghidului în discuție ?

— Cam două treimi din întreaga lucrare au fost redactate. Sperăm să finalizăm și restul cît mai repede, dat fiind faptul că „Literatura în Bucovina" este planificată să intre la tipar în ultimul trimestru al anului.

Ion BELDEANU

REALIZATORI : Ion BELDEANU, George DAMIAN, Ion CARP FLUIERICI, Mihail IORDACHE, Gh. LUPU, Marcel MUREȘEANU, Ion PARANICI, Mircea TINESCU, Alexandru TOMA
Tehnoredactare : Valentin MILICI

COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA
Str. Mihai Viteazul nr. 48